

Θεοδώρα Γιαννίτση - Διδάκτωρ Ιστορικών Επιστημών, διευθύντρια Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού (Κ.Ε.Π.) με έδρα τη Μόσχα:

«Η αντιμετώπιση του ρωσικού στόλου κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Ναυάρχου Σεσιάβιν στο Αρχιπέλαγος και την Αδριατική (1805-1807) από τον ελληνικό πληθυσμό. Ρωσία – φυσικός σύμμαχος των Ελλήνων»

Феодора Янници – кандидат исторических наук:

«Восприятие греческим населением российского флота во время экспедиция Д.Н. Сеньявина в Адриатике и Архипелаге (1805-1807гг.)»

Ελλάδα και Ρωσία, Έλληνες και Ρώσοι, δύο λαοί, δύο ιστορίες, δύο πορείες στο χώρο και το χρόνο που συχνά διαπλέκονται, ενίοτε δε ταυτίζονται.

Βυζάντιο, χριστιανισμός, μεσαίωνας, Έλληνες λόγιοι και αγιογράφοι στη Ρωσία, ίδρυση το 1687 της Σλαβο-Ελληνο-Λατινικής Ακαδημίας στη Μόσχα από τους αδελφούς Λιχούδη, 18^{ος} αι., Ρώσο-Τουρκικοί πόλεμοι, μεταναστευτικό κύμα Ελλήνων προς τη Ρωσία, ίδρυση ελληνικών κοινοτήτων στη Νότια κυρίως Ρωσία, δραστήρια συμμετοχή της ρωσικής διπλωματίας στην υπόθεση λύσης του Ελληνικού Ζητήματος, αυτά όλα αποτελούν ορισμένα μόνο παραδείγματα διασταύρωσης της ιστορικής πορείας των δύο λαών.

Αγαπητοί φίλοι,

Η ιστορική μνήμη είναι αναγκαία σε κάθε έθνος, αναγκαία για τη γνώση των καταβολών του, της εξέλιξής του, της ιστορικής του θέσης στο χωρόχρονο, για τη διατήρηση της εθνικής του ταυτότητας, τη διαμόρφωση των εθνικών του στόχων και οραμάτων. Βασική συνισταμένη της ιστορικής μνήμης αποτελεί και η γνώση των φυσικών του συμμάχων. Η Ρωσία ανέκαθεν απετέλεσε φυσικό σύμμαχο του Ελληνισμού και θεωρώ ότι σήμερα είναι ιδιαίτερα επίκαιρο αλλά και επιτακτικό να υπομνησκουμε την ιστορική αυτή πραγματικότητα.

Στα πλαίσια της σημερινής ανακοίνωσης θα επιθυμούσα να αναφερθώ στην προσωπικότητα του Ρώσου Ναυάρχου Ντμίτρι Σενιάβιν, επικεφαλής της τρίτης ρωσικής εκστρατείας στη Μεσόγειο και το Αρχιπέλαγος. Η συγκεκριμένη ανακοίνωση εντάσσεται σε διετές κοινό ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα τη κοινή ναυτική ιστορία Ελλάδος-Ρωσίας, στην οποία από ελληνικής πλευράς μετέχει το ΚΕΡΙΕ και από ρωσικής το Ρωσικό Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών Μελετών και το Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού. Επικεφαλής της ερευνητικής ομάδας από ρωσικής πλευράς είναι ο Ρώσος ακαδημαϊκός, επίτιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθηγητής κ. Γκριγκόρι Αρς.

Ακόμη και η πλέον περιληπτική, φειδωλή και επιφανειακή περιγραφή της βιογραφίας του Ρώσου ναυάρχου Ντμίτρι Νικολάγιεβιτς Σενιάβιν καθιστά πρόδηλο τον πλούσιο βίο του, την έντονη δράση του, την εξαιρετική του σταδιοδρομία και αναρρίχηση του στην ιεραρχία των ναυτικών δυνάμεων της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, τις στιγμές θριάμβου και δόξας που βίωσε ως έμπειρος ναύαρχος, αλλά και τις περιόδους δυσμένειας εκ μέρους της τσαρικής Αυλής, που ανάγεται στον ακέραιο και αταλάντευτο χαρακτήρα του, στην αφοσίωσή, προσήλωση και πίστη του στις αρχές και τα ιδανικά του.

Ο Ντμίτρι Νικολάγιεβιτς Σενιάβιν γεννήθηκε στις 6 Αυγούστου 1763 στην οικογένεια του Υποναυάρχου Νικολάου Ιβάνοβιτς Σενιάβιν, ο οποίος την περίοδο 1773-1775 κατείχε το αξίωμα του κυβερνήτη του λιμένα της Κρονστάνδης. Οι καταβολές του οικογενειακού του περιβάλλοντος αναμφίβολα επηρέασαν την περαιτέρω πορεία και σταδιοδρομία του Ντμίτρι Νικολάγιεβιτς, ο οποίος κατά τα έτη 1773-1777 φοίτησε στη Ναυτική Σχολή / Ναυτικών Δοκίμων της Αγίας Πετρούπολης, ενώ μετά την αποφοίτησή του υπηρέτησε ως δόκιμος στα καράβια του Στόλου της Βαλτικής.

Την περίοδο 1780-1781 συμμετείχε στην εκστρατεία του ρωσικού στόλου στα παράλια της Πορτογαλίας, που ως στόχο είχε τη διατήρηση της στρατιωτικής ουδετερότητας κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Ανεξαρτησίας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Το 1782 μετατίθεται στο Στολίσκο της Αζοφικής, ενώ το 1783 προάγεται σε λοχαγό/υποπλοίαρχο και ορίζεται υπασπιστής του Αντιναυάρχου Μακένζι, ο οποίος είχε την εποπτεία των εργασιών κατασκευής του ναυστάθμου της Σεβαστούπολης. Τη θέση αυτή διατηρεί, με ορισμένα μικροδιαλείμματα, έως το 1786, οπότε μετατίθεται ως κυβερνήτης στο (ταχυδρομικό) πλοίο «Karabut» για την εξυπηρέτηση της διπλωματικής αλληλογραφίας με το Ρώσο πρέσβη στην Τουρκία.

Κατά το Ρώσο-Τουρκικό πόλεμο του 1787-1791 ο Σενιάβιν υπήρξε κυβερνήτης διαφόρων πολεμικών πλοίων και έλαβε μέρος σε πολεμικές επιχειρήσεις, κατά τη διάρκεια των οποίων για πρώτη φορά επιδεικνύει τις στρατιωτικές του ικανότητες στο πεδίο της μάχης.

Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας στο Ιόνιο (1798-1800) ο Σενιάβιν, φέροντας το βαθμό του πλοίαρχου, διοίκησε στολίσκο με επικεφαλής το πλοίο «Άγιος Πέτρος», συνακολουθούμενο από άλλα τρία, και κατέλαβε, το 1798, το φρούριο της Αγίας Μαύρας (Λευκάδα), που μέχρι τότε ηλέγγετο από τους Γάλλους. Ο γενικός διοικητής της εκστρατείας, ναύαρχος Ουσακώφ, χαρακτήρισε με το βέλτιστο τρόπο τους χειρισμούς του Σενιάβιν. Με τη λήξη της εκστρατείας το 1800 ο Σενιάβιν τοποθετήθηκε διοικητής στο ναύσταθμο της Χερσώνας, ενώ το 1803 αναρριχήθηκε ιεραρχικά στο αξίωμα του Αντιναύαρχου και τοποθετήθηκε διοικητής στο λιμένα της Σεβαστούπολης. Την περίοδο 1804-1805 τοποθετήθηκε επικεφαλής της ναυτικής μοίρας στη Reval της Γαλλίας.

Η κορύφωση της στρατιωτικής καριέρας του Ντιμίτρι Νικολάγιεβιτς συμπίπτει με την τρίτη, νικηφόρα, εκστρατεία του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο κατά τα έτη 1805-1807, με επικεφαλής τον ίδιο το Σενιάβιν, ο οποίος το 1805 προήχθη σε Υποναύαρχο και το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους ορίσθηκε επικεφαλής ναυτικής μοίρας, αποτελούμενης από έξι (6) πλοία, που κατευθύνθηκε στη Μεσόγειο με στόχο την αναχαίτιση των Γάλλων. Επιχειρώντας να προλάβει και αποτρέψει τον έλεγχο των ελληνικών εδαφών από το Ναπολέοντα, αλλά και να διατηρήσει τα Ιόνια νησιά ως την κυριότερη ναυτική βάση του ρωσικού στόλου στην περιοχή, ο Σενιάβιν πραγματοποίησε σειρά επιθετικών επιχειρήσεων στη Δαλματία και το Μαυροβούνιο. Με τη ρήξη των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Ρώσο-Τουρκικός πόλεμος 1806-1812) και την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων το Φεβρουάριο του 1807, ο Σενιάβιν πραγματοποίησε σειρά επιχειρήσεων και ναυμαχιών στο Αιγαίο. Το Μάρτιο του 1807 περικύκλωσε τα Δαρδανέλια, και στη συνέχεια κατατρόπωσε τον οθωμανικό στόλο στις ναυμαχίες των Δαρδανελίων και του Άθωνα [Μάιος (10-11.05.1807) και Ιούνιος (19.6.1807) του 1807 αντίστοιχα]. Οι προσπάθειες των Τούρκων να σπάσουν τον κλοιό του αποκλεισμού της Κωνσταντινούπολης δεν ευοδώθησαν, με αποτέλεσμα ο ρωσικός στόλος να αποβεί σε αδιαφιλονίκητο κυρίαρχο του Αρχιπελάγους, γεγονός που ανάγκασε την Πύλη να προσέλθει, τον Αύγουστο του 1807, σε ειρήνευση με τη Ρωσία, υπογράφοντας ανάλογη ειρηνευτική Συνθήκη.

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης του Τιλζίτ μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας το 1807, ο Σενιάβιν επιστρέφει στην πατρίδα του, αν και, λόγω της αντιπαράθεσης με τη Μεγάλη Βρετανία, ο στόλος του προσάραξε στη Ρίγα μόλις το 1809. Με την επιστροφή του στη Ρωσία το Σεπτέμβριο του 1809 έπεσε σε δυσμένεια, με συνέπεια ο Τσάρος Αλέξανδρος Α΄ να τον τοποθετήσει, το 1811, διοικητή στο λιμένα της Reval. Κατά τη διάρκεια των εχθροπραξιών με

το Ναπολέοντα το 1812 (Α΄ Πατριωτικός Πόλεμος) είχε να αντιμετωπίσει την άρνηση του Ρώσου Αυτοκράτορα να τον στρατολογήσει στον τακτικό στρατό, ενώ τον Απρίλιο του 1813 αποστρατεύθηκε.

Η έντονη δράση του ρωσικού ναυτικού στη Μεσόγειο προϋπέθετε τακτικές επαφές με τον γηγενή πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων και των Ελλήνων. Όπως είναι φυσικό, ο ρωσικός στόλος και τα ρωσικά στρατεύματα εκλαμβάνονταν και αντιμετωπίζονταν ως απελευθερωτές του ομόδοξου ορθόδοξου πληθυσμού από τον πολυετή οθωμανικό ζυγό. Όπως, ωστόσο, είναι φυσικό και έχει επαναληφθεί πολλάκις στην ιστορία, ο γηγενής πληθυσμός δεν αντιμετωπίζει πάντα «a-priori» θετικά και επιδοκιμαστικά όλες τις πράξεις και κατώματα ενός ξένου, αν και φιλικού, στρατού, ιδίως όταν αυτά θίγουν κανόνες ηθικής τάξης και αρχές συμπεριφοράς. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι επαφές με τον ντόπιο πληθυσμό φέρουν πολυεπίπεδο και πολυσχιδή χαρακτήρα, σημαντικό δε ρόλο διαδραματίζει ο παράγοντας του συγκεκριμένου προσώπου, της συγκεκριμένης προσωπικότητας και των ιδιοτεροτήτων του χαρακτήρα του. Στη δεδομένη ιστορική χρονική συγκυρία η παράγοντας της ομόδοξης Ρωσίας ως ναυτικής Δύναμης της εποχής και η προσωπικότητα του χαρισματικού Σενιάβιν διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση φιλορωσικού κλίματος του κόλπου του πληθυσμού του Ιονίου και στη σύναψη ομαλών σχέσεων μεταξύ του ρωσικού στρατού και του ντόπιου πληθυσμού.

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης ανακοίνωσης θα επιθυμούσα να επικεντρώσω την προσοχή στα προσωπικά χαρίσματα και το χαρακτήρα του Ντιμίτρι Νικολάγιεβιτς και τον τρόπο που αυτά απετέλεσαν εχέγγυο για την επιτυχία της ρωσικής διπλωματίας και της εικόνα της Ρωσίας στη Βαλκανική Χερσόνησο.

Τις πλέον γραφικές και γεμάτες εμπάθεια περιγραφές για το χαρακτήρα και το ήθος του Σενιάβιν συναντούμε στα απομνημονεύματα των υφισταμένων του, στρατιωτικών του ρωσικού ναυτικού, που καταγράφουν τις εντυπώσεις τους από την εκστρατεία στη Μεσόγειο στα απομνημονεύματά τους. Στα απομνημονεύματα αυτά συναντούμε πληθώρα περιγραφών για τον έντονο προστατευτισμό απέναντι στο πλήρωμά του, που διακρίνει το Ρώσο ναύαρχο.

Στις «Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναύαρχου Ντ. Σενιάβιν» ο συντάκτης τους Βλαντίμιρ Μπρονόφσκι επισημαίνει την ιδιαίτερη φροντίδα και επιμέλεια, που επιδείκνυε ο Ρώσος Ναύαρχος απέναντι στους τραυματίες –«κανένας από τους τραυματίες δεν έμεινε χωρίς τη δέουσα προσοχή, ανάλογη με το βαθμό και τις υπηρεσίες τους»¹. Όταν, μάλιστα, ο ίδιος ο Μπρονόφσκι

¹ Μπρονόφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναύαρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 131. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

τραυματίστηκε, ο Σενιάβιν κατέβαλε εξ ιδίων τα έξοδα για την εξασφάλιση της δέουσας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στο Ρώσο αξιωματικό.

Ο έντονος ανθρωπισμός του Σενιάβιν διαφαίνεται σε μία άλλη περιγραφή του Μπρονόφσκι, η οποία υποδηλώνει ότι, ακόμη και στη φρενίτιδα της μάχης, ο παράγοντας «άνθρωπος» υπερτερούσε για τον Σενιάβιν. Έτσι, μετά τη νικηφόρα για τις ρωσικές δυνάμεις ναυμαχία του Άθωνα τον Ιούνιο του 1807, ο Σενιάβιν βρέθηκε αντιμέτωπος με το δίλημμα είτε να κυνηγήσει τα υπολείμματα του οθωμανικού στόλου και να τους επιφέρει το τελικό χτύπημα είτε να επιστρέψει στην Τένεδο και να διασώσει την εκεί ευρισκόμενη φρουρά από την αναπόφευκτη θηριωδία των Τούρκων και αιχμαλωσία. Για οποιονδήποτε άλλο θα ετίθετο ζήτημα διλήμματος και επιλογής, όχι, όμως, για τον Ντιμίτρι Νικολάγιεβιτς: «Σε αυτή την περίπτωση ο Σενιάβιν δε δίστασε να θυσιάσει την υστεροφημία του και τις προσωπικές του φιλοδοξίες για να διασώσει τους αδερφούς του, που είχαν παραμείνει και πολιορκούνταν από δυνάμεις πολλάκις ανώτερες για την τύχη των οποίων, συμπονώντας τους, η ευγενική του καρδιά δεν δύνατο να ευφραίνεται με το γλυκό άρωμα του νικητή. Μία τέτοια επιλογή εξέπληξε όλους εκείνους, που δεν μπορούσαν να είναι, σαν το Σενιάβιν, μετριοπαθείς/συντηρητικοί στους εορτασμούς, σεμνοί ως προς τη δόξα και ζηλόφθονοι απέναντι στο πραγματικό συμφέρον της πατρίδας.»²

Ο στόλος του Σενιάβιν αποτελούσε, ουσιαστικά, μία ναυτική αδερφότητα, που διαπνέονταν από ενιαίους στόχους και φιλοδοξίες, μία συσπειρωμένη ομάδα ομοϊδεατών, που μοιράζονταν από κοινού και τις επιτυχίες και τις αποτυχίες. Να πως περιγράφει ένας άλλος αξιωματικός του ναυτικού, ο Πάβελ Ιβάνοβιτς Παναφίντιν, τους εορτασμούς του στόλου την ημέρα των Θεοφανείων: «Πίναμε στην υγεία αρχικά του ναυάρχου, ως υπαίτιου όλων των επιτυχιών μας, στη συνέχεια των αξιωματικών που διακρίθηκαν και των στρατιωτών...Να μία περιγραφή μιας στρατιωτικής γιορτής, στην οποία είναι προφανής ο κοινός στόχος, ο τρόπος, με τον οποίο ο ναύαρχος Σενιάβιν κατακτούσε των αγάπη των υφισταμένων του, οι οποίοι με τον ίδιο ζήλο επιδίωκαν και αποδέχονταν και τις διακρίσεις και επαίνους εκ μέρους του Μονάρχη τους, αλλά και το γεγονός ότι συνυπηρετούσαν μαζί υπό την ηγεσία του άξιου διοικητή τους».³

² Μπρονόφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναυάρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 111-112.

(Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

³ Πάβελ Παναφίντιν. Επιστολές αξιωματικού του ναυτικού. Σ. 225 – Ναυμαχίες του ρωσικού στόλου: Απομνημονεύματα, ημερολόγια, επιστολές. Σύνταξη Β.Γ. Οππόκοβ. Μόσχα, 1994.

(Pavel Ivanovich Panafidin. "Pisma mirskogo ofitsera", page 225. – Morski srazheniya russkogo flota: Vospominaniya, dnevniki, pisma / Sost. B.G. Oppokov. – Moskva.: Voenizdat, 1994.)

Για ολόκληρο το πλήρωμα, η εκστρατεία στη Μεσόγειο ταυτίζεται με την ηγετική μορφή του Σενιάβιν ως επικεφαλής αυτής. Στα απομνημονεύματά του ο νεαρός Ρώσος διπλωμάτης Πάβελ Σβινίν, ο οποίος συνοδεύει το ρωσικό στόλο, αναφέρει, χαρακτηριστικά, την ανησυχία των μελών των πληρωμάτων του ρωσικού στόλου όταν το πλοίο του ναυάρχου Σενιάβιν απομακρύνθηκε και ξέφυγε από τον ορίζοντα. Όταν δε ευρέθη, με δυσκολία το πλήρωμα έκρυβε τον ενθουσιασμό του: «Όταν χαμηλώσαμε τα φώτα, μάς έχασαν από τον ορίζοντα, και τα (άλλα) καράβια δεν ήξεραν πού εξαφανίστηκε ο Ναύαρχος. Ρωτούσαν ο ένας τον άλλον και ήσαν όλοι σαστισμένοι και φοβισμένοι, μέχρι που, ξαφνικά, το αναγνωριστικό σινιάλο ευχαρίστησε όλους απερίγραπτα».⁴

Να πως περιγράφει ο Μπρονέφσκι το ίδιο επεισόδιο, όταν, μετά τη μάχη των Δαρδανελίων το Μάιο του 1807, οι Ρώσοι ναύτες δεν αναγνώρισαν αμέσως στο κατάστρωμα της ναυαρχίδας «Τβιόρντι» το ναύαρχο Ντιμίτρι Νικολάγιεβιτς Σενιάβιν και τη ναυαρχική σημαία: «...Δεν μπορώ να περιγράψω τη γενικότερη σαστιμάρα και αμηχανία. Εγώ, ευρισκόμενος στη μετάδοση και επανάληψη των σινιάλων, κοιτάζοντας το κατάστρωμα, δεν πρόσεξα τη σημαία και νόμισα, ή έτσι μου φάνηκε, ότι ανεμίζει. Ο καπετάνιος, ο αξιωματικός πληρώματος και άλλοι αξιωματικοί, που στέκονταν στο κατάστρωμα, επίσης κοίταζαν και, μη βλέποντας τίποτα, χλώμιαζαν και δεν τολμούσαν να ρωτήσουν ο ένας τον άλλον εάν ο Ναύαρχος είναι ζωντανός ή νεκρός. Οι ναύτες έβγαιναν ο ένας μετά τον άλλον στο επάνω κατάστρωμα, κοιτάζανε, φοβόντουσαν να ομολογήσουν ο ένας στον άλλο τις σκέψεις τους, αναζητούσαν αφορμή να βγουν στο κατάστρωμα και εκεί, με θλιβερή σιωπή, γονάτιζαν και προσεύχονταν. Με τέτοιο ηθικό πλησιάσαμε τη ναυαρχίδα «Τβιόρντι». Ο καπετάνιος μας, αντί της καθιερωμένης αναφοράς, ρώτησε: -Είναι υγιής ο Ναύαρχος? Μας απάντησαν «Δόξα τω Θεώ!». Εμείς ακόμη αμφιβάλλαμε. Όμως ο Ντιμίτρι Νικολάγιεβιτς εμφανίστηκε και αυτόματα διαχύθηκε σε ολόκληρη τη φρεγάτα ένα δυνατό, χαρούμενο «ζήτω!» Ο Ναύαρχος έδωσε σήμα ότι θέλει να μιλήσει, αλλά οι ναύτες για πολλή ώρα δεν μπορούσαν να σιωπήσουν και αυτός, υποκλινόμενος, αποχώρησε.»⁵

Η παρουσία του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο για ευνόητους λόγους τροφοδότησε τον ελληνικό πληθυσμό με τη φλόγα για εξέγερση κατά του οθωμανικού ζυγού. Ο Σενιάβιν,

⁴ Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 128. (Svinyin P.P. Vosprominaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

⁵ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναυάρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 62-63. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

ωστόσο, αντιλαμβανόμενος ότι για την πλήρη απελευθέρωση του ελληνικού πληθυσμού ενδέχεται να χρειασθεί πολυετής αγώνας, προέβαλε εξαιρετική διπλωματική διαίσθηση και πολιτική διορατικότητα, στην προσπάθειά του να διαφυλάξει τον ελληνικό πληθυσμό από υψηλό ποσοστό κινδύνου και ρίσκου εκ μέρους των τουρκικών αρχών. Ταυτόχρονα ο Ρώσος ναύαρχος επέδειξε εξαιρετική ανθρωπιά και υπομονή και απέναντι στον τουρκικό πληθυσμό των νήσων του Αρχιπελάγους. Να πως περιγράφει την άφιξη του ρωσικού στόλου στην Ύδρα και τις Σπέτσες ο Μπρονέφσκι: «Η άφιξη του ρωσικού στόλου στο Αρχιπέλαγος σύντομα έγινε γνωστή. Οι επικεφαλής των νήσων Ύδρα, Σπέτσες και λοιπών παραπλήσιων προσέφεραν τις υπηρεσίες τους με ενθουσιασμό και με σπάνια ετοιμότητα. (Την τρίτη μέρα της άφιξής μας από τα νησιά Ύδρα και Σπέτσες 5 πλοία επανδρωμένα, από 18 έως 26 κανόνια, ενώθηκαν με το στόλο μας). Με την κατάληψη της Τενέδου, από όπλα τα άλλα νησιά, ανεξάρτητοι Μανιάτες, Σουλιώτες, κατόπιν οι κάτοικοι του Μοριά και της αρχαίας Αττικής, πρότειναν να συστήσουμε στράτευμα. Με λίγα λόγια, ολόκληρη η Ελλάδα εμπνευστήκε και ήταν έτοιμη, με τη βοήθειά μας, να απελευθερωθεί από το ζυγό της σκλαβιάς. Ο ναύαρχος, ωστόσο, λειτουργώντας προσεκτικά, απέρριψε αυτό το ζήλο για απώτερο χρονικό διάστημα και ακόμη και τους Τούρκους, που είχαν εγκατασταθεί στο Αρχιπέλαγος, και οι οποίοι, εξαιτίας του μικρού ποσοστού τους αριθμητικά, δεν μπορούσαν να κάνουν κακό στους Έλληνες, τους άφησε στην ησυχία τους και με τον τρόπο αυτό απάλλαξε τους Χριστιανούς από την τρομακτική εκδίκηση των σκληρών δυναστών τους».⁶

Με τις ενέργειές τους οι Ρώσοι στρατιώτες επιδίωκαν να εκφράσουν την επιθυμία τους να συνδράμουν τον ελληνικό πληθυσμό, ακόμη και στις περιπτώσεις, που ο συντελεστής επιρροής τους ήταν περιορισμένος. Ο Μπρονέφσκι αναφέρει ότι στη Σαμοθράκη Ρώσοι στρατιώτες συμμετείχαν στην ανέγερση ναού, ενώ Ρώσοι γιατροί προσέφεραν βοήθεια στον ντόπιο πληθυσμό, που είχε υποστεί τραυματισμούς από τους Τούρκους, για τη θεραπεία των οποίων δεν επαρκούσε ο επαγγελματισμός και οι γνώσεις των ντόπιων γιατρών.⁷ Η ρωσική στρατιωτική κυριαρχία στην περιοχή με επικεφαλής το Σενιάβιν συνέβαλε και στην ανάπτυξη του εμπορίου, μίας από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων για τον ελληνικό πληθυσμό. Ο Σβινίν καταγράφει τα εξής λίγο πριν την αναχώρησή του από την Κέρκυρα: «*Ο Σενιάβιν έλαβε ευχαριστήρια επιστολή από τη γερουσία της Ελληνικής Κοινότητας της Τεργέστης, στην οποία του εξέφραζαν, εκ μέρους όλων των εμπόρων ολόκληρου του έθνους, την ευγνωμοσύνη τους για τους σοφούς του χειρισμούς στην προστασία της εμπορικής τους δραστηριότητας*».⁸

⁶ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναύαρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 10-11. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

⁷ Στο ίδιο. Σ. 72.

⁸ Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 241.

Οι ενέργειες των Ρώσων στρατιωτικών και η αντιμετώπιση εκ μέρους τους του ελληνικού πληθυσμού αρκετές φορές έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη συμπεριφορά των πληρωμάτων στόλων άλλων Δυνάμεων της εποχής. Σύμφωνα με μαρτυρίες του Μπρονέφσκι, στην Κέκρυρα οι Γάλλοι ναυτικοί συμπεριφέρονταν προκλητικά και ανάγωνα στα θέατρα, τα καταστήματα, τις ταβέρνες, «εκδήλωναν ανήθικη συμπεριφορά και χτυπούσαν τους Έλληνες χωρίς έλεος»⁹, για το λόγο αυτό η άφιξη των γαλλικών Δυνάμεων στο νησί και η αποχώρηση των Ρώσων το 1807 προκαλούσε στον ντόπιο πληθυσμό θλίψη: κατά την άφιξη της πρώτης μοίρας των Γάλλων στρατιωτών, εκ μέρους των κατοίκων του νησιού δεν πραγματοποιήθηκε καμμία εκδήλωση προς τιμή τους, ενώ όλα τα καταστήματα παρέμειναν κλειστά.

Η λαϊκή διπλωματία των Ρώσων στρατιωτικών επέφερε αποτελέσματα. Σε όλες, ουσιαστικά, τις περιοχές, όπου αφικνείτο ο ρωσικός στόλος, ο ελληνικός πληθυσμός τον υποδέχονταν με χαρά και ενθουσιασμό. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι, τον Απρίλιο του 1807 οι Έλληνες της Ίμβρου «με χαρά πρότειναν (στα ρωσικά στρατεύματα – Σ.τ.Μ.) οτιδήποτε ήθελαν, αν και σε μικρές ποσότητες, χωρίς να απαιτούν εξόφληση...»,¹⁰ ενώ στη Σάμο, λίγο μετά τη ναυμαχία των Δαρδανελίων, «πλήθος κόσμου, ή, καλύτερα, ολόκληρη η πόλη, μας ακολουθούσε. Στην πλατεία, κοντά στο συντριβάνι, κοπέλλες... αφήνοντας τις στάμνες τους, μας προσέφεραν μπουκέτα με λουλούδια».¹¹

Τα ανωτέρω έχουν ως αποτέλεσμα ο ελληνικός πληθυσμός να ταυτίζεται με τη Ρωσία, το δε αγώνα του για ανεξαρτησία να τον συνδέει άμεσα με την εκστρατεία του Σενιάβιν και την παρουσία του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο. Ο Σβινίν περιγράφει την αντίδραση των κατοίκων της Ύδρας στην άφιξη του ρωσικού στόλου ως εξής: «Αμέσως έστειλαν αντιπροσώπους από την πόλη να συγχαρούν το Ναύαρχο με την ευκαιρία της αίσιας άφιξής τους» ενώ, παράλληλα, δήλωσαν: «όλοι οι Έλληνες, σε όσους ακόμα κυλά η σπίθα της τιμής – είναι έτοιμοι να πεθάνουν για την ελευθερία και την αγάπη τους για τη Ρωσία».¹² Αρκετές τέτοιες περιγραφές συναντάμε και στα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι: «Μέσα σε ένθερμα συναισθήματα ζήλου και πίστης απέναντι στη Ρωσία, οι Έλληνες ορκίστηκαν πάλι και πανηγυρικά (θριαμβικά) να χύσουν και την

(Svinyin P.P. Vospominaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

⁹ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναύαρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 182. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

¹⁰ Στο ίδιο. Σ. 35.

¹¹ Στο ίδιο. Σ. 72.

¹² Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 8. (Svinyin P.P. Vospominaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

τελευταία σταγόνα του αίματός τους για τη Ρωσία).¹³ Μέρος του ελληνικού πληθυσμού ήδη εκλαμβάνει τη Ρωσία ως τη δεύτερη πατρίδα του. Σύμφωνα με τον Μπρονέφσκι, μετά τα ναυμαχία του Άθωνα και κατά τη διεξαγωγή ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων με τους Τούρκους και την προετοιμασία για επιστροφή του ρωσικού στόλου στην Κέρκυρα, ο ελληνικός πληθυσμός της Τενέδου διασκορπίστηκε στα διάφορα νησιά του Αρχιπελάγους, όπου δεν ελέγχονταν από Τούρκους (δεδομένου ότι μετά την πολιορκία του νησιού, οι Τούρκοι ξερίζωσαν όλα τους τα δέντρα και κατέστρεψαν και όλα τα αμπέλια). Παράλληλα πολλοί Έλληνες «ορκίστηκαν πίστη στη Ρωσία (υιοθέτησαν τη ρωσική υπηκοότητα) και κατευθύνθηκαν προς την Κέρκυρα, αναμένοντας ευνοϊκή ευκαιρία για να μεταβούν στη Ρωσία».¹⁴

Ωστόσο, η πιο γλαφυρή και έντονη περιγραφή σχετικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των δύο λαών, Ελλήνων και Ρώσων, που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της τρίτης εκστρατείας στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο με επικεφαλής το Ναύαρχο Σενιάβιν, καθώς και αναφορικά στο ρόλο του ίδιου του Ναυάρχου στην ενίσχυση αυτών των σχέσεων, είναι αυτή που καταγράφει τις σκηνές αποχαιρετισμού με το ρωσικό στόλο στην Κέρκυρα. Να πως περιγράφει το γεγονός ο Σβινίν:

Ήταν να αδύνατο να παρακολουθούμε ασυγκίνητοι αυτή τη συγκινητική σκηνή, που μας εξέπληξε όλους, όταν ... ο Ναύαρχος κατευθύνθηκε για τελευταία φορά να προσκυνήσει τα ευεργετούντα λείψανα του Αγίου Σπυρίδωνα. Όχι μόνο οι δρόμοι, αλλά και όλα τα παράθυρα, οι στέγες των σπιτιών, ήταν γεμάτα κόσμο, που υποκλίνονταν και με κάθε τρόπο χαιρετούσε το Σενιάβιν. Το πλήθος ακολουθούσε τα χνάρια μας και μας περίμενε καθ' όλη τη διάρκεια του αποχαιρετιστήριου γεύματός μας... Το πλήθος μας συνόδευε μέχρι την προκυμαία, την οποία επίσης βρήκαμε κατάμεστη από κόσμο. Όλοι ήθελαν να αποχαιρετήσουν το Σενιάβιν, να τον αγκαλιάσουν. Ενάρετοι ευγνώμονες Έλληνες, για ένα λεπτό ξέχασαν τον κίνδυνο που τους караδοκεί και, ανοίγοντας την καρδιά τους, έδειξαν πόσο αυτοί θεωρούν ότι είναι υπόχρεοι στο Σενιάβιν για την ευτυχία και την ελευθερία, που έχαιραν καθ' όλη τη διάρκεια της διοίκησής του. Ο Σενιάβιν δεν μπορούσε να είναι αδιάφορος, δάκρυα κατέκλυσαν τα περήφανα μάγουλά του – εγώ έκλαιγα σαν παιδί. Για πρώτη φορά αγάπησα

¹³ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναυάρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 124. (Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).

¹⁴ Στο ίδιο. Σ. 168-169.

με όλη μου την ψυχή τους Κερκυραίους. Για πρώτη φορά αισθάνθηκα ότι λυπούμαι που τους αποχωρίζομαι, σα να πρόκειται για κοντινούς συγγενείς.

Με αρκετή ικανοποίηση είδα τη θλίψη των κατοίκων κατά τον αποχωρισμό με τους στρατιώτες μας. Αποχαιρετούνταν σα φίλοι, έκλαιγαν, διαβεβαίωναν ο ένας τον άλλον στη φιλία, την αναγνώριση και, παρά το γεγονός ότι επικοινωνούσαν σε μία μετά δυσκολίας κατανοητή διάλεκτο – οι δικοί μας σε κακή ιταλική και ελληνική, οι Κερκυραίοι σε άσχημη ρωσική- οι διάλογοί τους, πράγματι, ήταν εκφραστικοί. Δεν αποτελεί κάτι τέτοιο μεγάλη τιμή για τους στρατιώτες μας? Το να κατακτάς τις καρδιές είναι σημαντικότερο και ενδοξότερο από το να κατακτάς κράτη.¹⁵

Παρόμοια περιγραφή, που ξεχυλίζει από τα πιο ζεστά συναισθήματα, εντοπίζουμε και στα απομνημονεύματα του Μπρονέφσκι:

Ο αποχαιρετισμός των κατοίκων με τους στρατιώτες μας πιστοποιούσε την ειλικρινή λαϊκή αγάπη απέναντί μας, την οποία δεν δύναται να περιγράψει καμμία πέννα. Όταν τα στρατεύματα σταμάτησαν μπροστά στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα για να λάβουν την ευλογία πριν το ταξίδι, κληρικοί απ'όλες τις εκκλησίες, ντυμένοι στα μαύρα, βγήκαν με σταυρούς και με αγιασμό. Ο πρωτοϊερέας, δίνοντας αλάτι και ψωμί στη στρατηγό, ξεκίνησε να ομιλεί, αλλά τον έπιασαν τα κλάματα, γέμισε δάκρυα και δεν μπόρεσε να συνεχίσει. Ήχησαν τα τύμπανα, τα στρατεύματα ξεκίνησαν και κατευθύνθηκαν προς την προκουμαία. Όχι μόνο οι δρόμοι, η πλατεία, αλλά και όλα τα παράθυρα, οι στέγες των σπιτιών ήταν κατάμεστες από λαό, ο οποίος, στην προσπάθειά του να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του, ζέχασε προσωρινά ότι με την ειλικρίνειά του αυτή εξοργίζει τους δυνάστες του (δηλ. του Γάλλους). Από τα μπαλκόνια έπεφταν στους στρατιώτες λουλούδια, στιγμές-στιγμές η θλιβερή σιωπή κοβόταν από φωνές αναγνώρισης και ευγνωμοσύνης. Στην προκουμαία, όταν οι στρατιώτες έμπαιναν στις βάρκες (για να

¹⁵ Σβινίν Π.Π. Απομνημονεύματα από το ναυτικό. Μέρος 2. Αγία Πετρούπολη, 1819. Σ. 233-235. (Svinyin P.P. Vospomnaniye na flote. Ch. 2. Spb., 1818).

επιβιβαστούν στα πλοία – Σ.τ.Μ.), ο καθένας αποχαιρετίζονταν με το γνωστό του, εύχονταν να μην ξεχάσουν ο ένας τον άλλο, αγκαλιάζονταν και έκλαιγαν ... Εγώ για πρώτη φορά είδα και πίστεψα ότι οι Κερκυραίοι είχαν λόγο να αγαπούν τους Ρώσους, χωρίς εμάς έμειναν κυριολεκτικά ορφανοί. Δύναται να ειπωθεί ότι οι Κερκυραίοι και οι Δαλματιανοί ήσαν τα αγαπημένα τέκνα της Ρωσίας, τα οποία εμείς προφυλάγαμε και θωπεύαμε, χωρίς να απαιτούμε από αυτά καμμία θυσία.¹⁶

Ακριβώς σε αυτά τα λόγια, ακριβώς σε αυτές τις εκφράσεις και συναισθήματα ιχνηλατούμε την ουσία της ρωσικής εκστρατείας στο Αρχιπέλαγος και την Αδριατική. Απελευθερώνοντας τον ντόπιο πληθυσμό από φορολογική σπάθη, συνδράμοντας στην ευπορία, ευδαιμονία και ανάπτυξή τους, οι Ρώσοι στρατιωτικοί και διπλωμάτες, ομόδοξοι ορθόδοξοι των Ελλήνων, που διάκεινταν απέναντί τους με αίσθημα συμπόνιας και σύμπραξης, ουσιαστικά παρείχαν προστασία στον ελληνικό πληθυσμό. Κάτι τέτοιο αποτέλεσε λογική εξέλιξη, έκφραση και απόρροια των μακρόχρονων ιστορικών και πνευματικών σχέσεων των δύο λαών, γεγονός που λειτούργησε ως παρακαταθήκη για την περαιτέρω προσέγγιση και σύμπραξη κατά τις επόμενες δεκαετίες, όταν τίθεται πλέον οξύ το ζήτημα της απελευθέρωσης των υπόδουλων Ελλήνων.

¹⁶ Μπρονέφσκι Β.Μ. Σημειώσεις του αξιωματικού του στόλου για τη συνέχεια των επιχειρήσεων στη Μεσόγειο υπό την αρχηγία του Αντιναύαρχου Ν.Ι. Σενιάβιν την περίοδο 1805-1810. Μέρος 3. Αγία Πετρούπολη 1819. Σ. 185-186.

(Bronevsky V.B. Zapiski morskogo ofitsera v prodolzhenie kampanii na Sredizemnom more pod nachalstvom Vitse-Admirala D.N. Senyavina s 1805 po 1810 god. Ch. 1-3. Spb., 1818-1819).